

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

О. В. Ребрій

**СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ ТВОРЧОСТІ
У ПЕРЕКЛАДІ**

Монографія

Харків – 2012

УДК 811.111'255'255.4
ББК 81.2Англ-7
Р 31

Рецензенти:

А. Г. Гудманян – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології і перекладу Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету;

Ю. А. Зацний – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та практики перекладу Запорізького національного університету;

С. О. Швачко – доктор філологічних наук, професор, академік АНВШ України, завідувач кафедри перекладу Сумського державного університету.

Науковий редактор:

В. І. Карабан – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка.

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 10 від 28.09.2012 р.)*

Ребрій О. В.

Р 31 Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія / О. В. Ребрій. – Х. : Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2012. – 376 с.
ISBN 978-966-623-907-8

У монографії розглянуто творчість як провідну онтологічну властивість перекладу, що характеризує його діяльнісний та продуктивний аспекти. Запроваджений у роботі комплексний підхід дозволяє переосмислити поняття творчості на новій теоретико-методологічній платформі, сформованій внаслідок взаємодії актуальних наукових принципів антропоцентризму, міждисциплінарності та релятивізму. Виокремлено та проаналізовано три сучасних концепції творчості у перекладі – мовоцентричну, текстоцентричну та діяльнісноцентричну. Проаналізовано вербальні засоби, способи та когнітивні механізми реалізації перекладацької творчості в межах зазначених концепцій.

Для науковців, викладачів, аспірантів, усіх, хто цікавиться проблемами теоретичного перекладознавства.

ISBN 978-966-623-907-8

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2012

© Ребрій О. В., 2012

© Літвінова О. О., макет обкладинки, 2012

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	6
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТВОРЧОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ.....	12
1.1. Термінологічне питання: перекладацька творчість vs креативність.....	12
1.2. Філософське осмислення творчої природи перекладу.....	17
1.2.1. Творчість як методологічна основа філософії перекладу.....	17
1.2.2. Переклад як творчий інструмент пізнання і як (само)рефлексія....	20
1.2.3. Переклад як джерело вдосконалення особистості.....	23
1.2.4. Переклад як складова формування культурного континууму.....	26
1.3. Психологія творчості у перекладі.....	29
1.3.1. Перекладацька творчість у світлі психологічних теорій.....	29
1.3.2. Класифікаційний аналіз перекладацької творчості. Творчість перекладача як співтворчість.....	37
1.3.3. Психологічний портрет перекладача – агента творчої дії.....	42
1.3.4. Перекладацька творчість як подолання обмежень.....	46
1.4. Креативна специфіка перекладацького <i>modus operandi</i>	53
1.4.1. Прийняття перекладацьких рішень.....	54
1.4.2. Стратегія креативності у художньому перекладі.....	60
1.5. Творчість як визначальна риса онтології перекладу.....	67
Висновки.....	79
РОЗДІЛ 2. МОВОЦЕНТРИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ	83
2.1. Творчість в лінгвістичних теоріях перекладу.....	83
2.1.1. «Широке» та «вузьке» розуміння перекладацької творчості у лінгвістичному перекладознавстві.....	83
2.1.2. Перекладацька творчість у світлі лінгвістичного функціоналізму	90
2.2. Мовні перекладацькі труднощі як джерело реалізації творчого потенціалу перекладу.....	97
2.2.1. Перекладацькі труднощі у світлі проблеми перекладності / неперекладності.....	98
2.2.2. Природа перекладацьких труднощів та їх типологія.....	103
2.2.3. Принципи та способи перекладу безеквівалентної лексики.....	108
2.3. Аналіз перекладу різних типів перекладацьких труднощів.....	112
2.3.1. Фонографічна стилізація мовленнєвих аномалій.....	112
2.3.1.1. Особливості мовлення, зумовлені фізичним або емоційним станом та віковою несформованістю мовлення.....	115
2.3.1.2. Особливості мовлення, зумовлені соціально-регіональними характеристиками мови.....	118
2.3.1.3. Особливості мовлення, зумовлені зіткненням двох мов (іноземний акцент).....	122

2.3.2. Параграфемні засоби смислової актуалізації.....	124
2.3.3. Ономатопеї.....	128
2.3.4. Реалії та квазіреалії.....	134
2.3.5. Оніми.....	141
2.3.6. Індивідуально-авторські okazіоналізми.....	151
2.3.7. Фразеологізми та квазіфразеологізми.....	157
Висновки.....	163

РОЗДІЛ 3. ТЕКСТОЦЕНТРИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ

У ПЕРЕКЛАДІ.....	166
3.1. Переклад як мистецтво: міметична природа перекладу.....	166
3.2. Естетичний функціоналізм як провідний принцип художнього перекладу та його аналізу.....	172
3.3. Переклад як текстотворчість: методологічні засади комплексного аналізу художнього перекладу.....	179
3.4. Лінгвохудожня модель перекладознавчого аналізу тексту, її складові та принципи їхньої взаємодії.....	185
3.4.1. Загальні засади лінгвохудожньої моделі перекладознавчого аналізу.....	186
3.4.2. Образна складова лінгвохудожньої моделі перекладознавчого аналізу.....	189
3.4.3. Текстуальна складова лінгвохудожньої моделі перекладознавчого аналізу.....	202
3.4.4. Прагматична складова лінгвохудожньої моделі перекладознавчого аналізу.....	210
3.5. Апробація моделі: аналіз тексту перекладу казки Дж. Р. Р. Толкіна “Smith of Wootton Major”.....	215
3.6. Множинність перекладів у світлі текстоцентричної концепції творчості у перекладі.....	232
3.6.1. Творчі аспекти феномену множинності перекладів.....	233
3.6.2. Порівняльний аналіз текстів перекладу казки О. Вайлда “The Star-Child”.....	238
Висновки.....	256

РОЗДІЛ 4. ДІЯЛЬНІСНОЦЕНТРИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ТВОРЧОСТІ

У ПЕРЕКЛАДІ.....	259
4.1. Переклад як когнітивний семіозис.....	259
4.2. Номінативна діяльність перекладача як творчість: когнітивно-ономасіологічний підхід.....	275
4.3. Ретроспективне експериментальне дослідження цільової/перекладацької номінації (на матеріалі перекладу лексичного нонсенсу).....	295
4.3.1. Експеримент у перекладознавстві як джерело емпіричної інформації.....	295
4.3.2. Опис проведеного експерименту.....	302

4.3.3. Аналіз отриманих даних.....	307
4.3.4. Результати експерименту.....	321
Висновки.....	323
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	327
СПИСОК НАУКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	333
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ТА ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ.....	370
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	372